Η Ελευθερία των Σπόρων και το Μέλλον της Γεωργίας

Vandana Shiva

Η Vandana Shiva είναι μία διεθνούς φήμης Ινδή ακαδημαϊκός, περιβαλλοντική ακτιβίστρια και συγγραφέας περισσότερων από 20 βιβλίων. Έχει αναμειχθεί σε κινήματα βάσης ενάντια στη γενετική μηχανική σε όλο τον κόσμο και έχει ηγηθεί με επιτυχία πολλών αγώνων ενάντια σε πολυεθνικές εταιρείες και υπερεθνικούς θεσμούς που επιζητούν να μονοπωλήσουν και να ιδιωτικοποιήσουν τους παραδοσιακούς σπόρους των ιθαγενών, την παραδοσιακή γνώση και τους φυσικούς πόρους.

Ο συντάκτης του ROARmag, Joris Leverink, μίλησε με τη Vandana Shiva για τον ρόλο που παίζει η βιομηχανική γεωργία στην κλιματική αλλαγή, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αγρότες στον Παγκόσμιο Νότο και το πώς θα μπορούσαμε να αποφύγουμε την επερχόμενη περιβαλλοντική καταστροφή που θέτει σε κίνδυνο την ίδια μας την ύπαρξη στον πλανήτη.

Έχεις αντισταθεί ενεργά εδώ και πολλά χρόνια, τόσο με τα γραπτά όσο και με τη δράση σου, στην παγκόσμια μεταστροφή της γεωργίας από ένα αγρο-οικολογικό παράδειγμα σε ένα βιομηχανικό. Στο τελευταίο σου βιβλίο, Ποιος αλήθεια τρέφει τον κόσμο; (Zed Books, 2016), επισημαίνεις επίσης πως το βιομηχανικό παράδειγμα γεωργίας προκαλεί την κλιματική αλλαγή. Πώς θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε τη διαφορά ανάμεσα στα δύο παραδείγματα και ποιος ο ρόλος του δεύτερου στη διαφαινόμενη κλιματική αλλαγή;

Vandana Shiva: Υπάρχουν 2 διακριτά γεωργικά παραδείγματα. Το πρώτο είναι η βιομηχανική γεωργία που έχει σχεδιαστεί και αναπτυχθεί από το *δηλητηριώδες καρτέλ* της χημικής βιομηχανίας και των εργοστασίων που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η οποία είχε τον έλεγχο της παραγωγής

των χημικών ουσιών που χρησιμοποιούνταν στα εκρηκτικά και στη μαζική εξόντωση των ανθρώπων. Μετά τον πόλεμο, επαναπροσδιόρισαν τη χρήση των ίδιων αυτών χημικών ουσιών ως γεωργοχημικά -λιπάσματα και φυτοφάρμακα- πείθοντάς μας πως δεν μπορούμε να έχουμε φαγητό χωρίς αυτά τα δηλητήρια. Το δεύτερο παράδειγμα είναι το αγρο-οικολογικό σύστημα που έχει αναπτυχθεί για πάνω από 10.000 χρόνια και δουλεύει σε συνεργασία με τη φύση και σε αρμονία με τις οικολογικές αρχές.

Υπάρχουν 2 μελλοντικά εναλλακτικά σενάρια για την τροφή και τη γεωργία ως συμπεράσματα του κάθε παραδείγματος. Το ένα οδηγεί σε αδιέξοδο: ένας πλανήτης δηλητηριασμένος, χωρίς ζωή, ως αποτέλεσμα των χημικών μονοκαλλιεργειών με αγρότες να αυτοκτονούν για να ξεφύγουν από τη δυστυχία στην οποία τους έχουν βυθίσει τα χρέη, παιδιά να πεινάνε εξαιτίας της έλλειψης φαγητού και ανθρώπους να υποφέρουν από χρόνιες ασθένειες που διαδίδονται από προϊόντα χωρίς διατροφική αξία που πωλούνται σαν φαγητό, την ίδια στιγμή που η κλιματική πανωλεθρία θα εξολοθρεύει την ανθρώπινη ζωή στον πλανήτη. Το δεύτερο σενάριο οδηγεί στην αναζωογόνηση του πλανήτη διαμέσου της αποκατάστασης της βιοποικιλότητας, του εδάφους, του νερού και των μικρών αγροτικών μονάδων που θα παράγουν ποικίλο, υγιές, φρέσκο και οικολογικό φαγητό για όλους.

> *Η παγκοσμιοποιημένη βιομηχανική γεωργία αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες αιτίες της κλιματικής αλλαγής.*

Κάποιοι εκτιμούν πως τουλάχιστον το 25% των παγκόσμιων εκπομπών σχετίζεται με τη βιομηχανική παραγωγή τροφίμων: διοξείδιο του άνθρακα (CO_2) από τη χρήση ορυκτών καυσίμων, οξείδιο του αζώτου (N_2O) από τη χρήση χημικών λιπασμάτων και μεθάνιο (CH_4) από την εργοστασιακή κτηνοτροφία.

Σύμφωνα με τη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος (IPCC), η συγκέντρωση CO_2 στην ατμόσφαιρα έχει αυξηθεί από την προ-βιομηχανική συγκέντρωση που ήταν περί των 280 κομματιών στο εκατομμύριο, σε 403,3 κομμάτια στο εκατομμύριο

το 2016, ως αποτέλεσμα των ανθρώπινων ενεργειών. Όταν το επίπεδο του CO_2 βρισκόταν στο ίδιο υψηλό επίπεδο πριν 3,5 εκατομμύρια χρόνια, η παγκόσμια θερμοκρασία ήταν 2-3 βαθμούς υψηλότερη και το επίπεδο της θάλασσας ήταν 10-20 μέτρα πιο ψηλά. Η παγκόσμια συγκέντρωση μεθανίου στην ατμόσφαιρα έχει αυξηθεί από τη προ-βιομηχανική τιμή των 715 κομματιών στο δισεκατομμύριο, στα 1.774 κομμάτια το δισεκατομμύριο το 2005. Η παγκόσμια συγκέντρωση N_2O – σε τεράστιο βαθμό εξαιτίας της χρήσης λιπασμάτων στη γεωργία – έχει αυξηθεί από περίπου 270 σε 319 κομμάτια το δισεκατομμύριο το 2005.

Η εξόρυξη ορυκτών καυσίμων (νεκρός άνθρακας) από τη γη, η καύση τους και η απελευθέρωση μη ελεγχόμενων εκπομπών αερίων στην ατμόσφαιρα οδηγεί στη **διάρρηξη του κύκλου του άνθρακα** και στην αποσταθεροποίηση των κλιματικών συστημάτων. Προκειμένου να καταφέρουμε να δεσμεύσουμε περισσότερο ζωντανό άνθρακα από την ατμόσφαιρα θα πρέπει να ενδυναμώσουμε τις φάρμες και τα δάση μας με βιολογικό τρόπο – τόσο όσον αφορά τη βιοποικιλότητα, όσο και τη βιομάζα. Όσο μεγαλύτερη βιοποικιλότητα και περισσότερη βιομάζα υπάρχει διαθέσιμη, τόσο περισσότερο τα φυτά θα δεσμεύουν άνθρακα και άζωτο, μειώνοντας έτσι τις εκπομπές και τα αποθέματα ρυπογόνων ουσιών στον αέρα. Ο άνθρακας επιστρέφει στο έδαφος μέσω των φυτών. Γι’ αυτόν τον λόγο η σχέση μεταξύ βιοποικιλότητας, βιολογικής γεωργίας και κλιματικής αλλαγής είναι αλληλένδετη.

Έχεις πει πως “το μέλλον βρίσκεται στο έδαφος”. Τι εννοείς με αυτό; Ποια κατά τη γνώμη σου είναι τα κυριότερα μαθήματα που μπορούμε να αντλήσουμε από τις γνώσεις και τις πρακτικές των ιθαγενών στη γεωργία, όσον αφορά την αντιμετώπιση της σημερινής οικολογικής κρίσης;

VS: Είμαστε το έδαφος. Είμαστε η γη. Είμαστε φτιαγμένοι από τα ίδια πέντε βασικά συστατικά – γη, νερό, φωτιά, αέρας και αιθέρας – που ορίζουν το σύμπαν. Οτιδήποτε κάνουμε στο έδαφος, το κάνουμε στους εαυτούς μας. Και δεν αποτελεί σύμπτωση το ότι οι λέξεις μαυρόχωμα (humus) και άνθρωπος (human) έχουνε την

ίδια ετυμολογική ρίζα. Όλες οι ιθαγενικές κουλτούρες αναγνωρίζουν πως είμαστε ένα με τη Γη και πως το να φροντίζουμε το έδαφος είναι ύψιστο καθήκον μας. Όπως λέει ένας αρχαίος *veda**[1]*:

> *«Σε αυτή τη χούφτα εδάφους βρίσκεται το μέλλον σας. Φροντίστε το για να σας φροντίσει. Καταστρέψτε το και θα σας καταστρέψει».*

Αυτή η οικολογική αλήθεια είναι ξεχασμένη στο κυρίαρχο παράδειγμα της βιομηχανικής γεωργίας, το οποίο λειτουργεί με την ψευδή υπόθεση πως είμαστε κάτι διαφορετικό και ανεξάρτητο από τη γη και ορίζει το έδαφος ως νεκρή ύλη. Αν το έδαφος είναι νεκρό καταρχήν, η ανθρώπινη δράση δεν μπορεί να καταστρέψει τη ζωή του, μπορεί απλά να το 'βελτιώσει' με χημικά λιπάσματα. Και εάν είμαστε εμείς οι άρχοντες και οι κατακτητές του εδάφους, τότε εμείς ορίζουμε τη μοίρα του εδάφους, το έδαφος δεν μπορεί να ορίσει τη δική μας μοίρα.

Η ιστορία, παρ'όλα αυτά, μαρτυρά το γεγονός πως οι κοινωνίες και οι πολιτισμοί είναι πολύ στενά συνδεδεμένοι με το πώς φερόμαστε στο έδαφος. Επιλέγουμε το πώς θα σχετιστούμε με το έδαφος, μέσω του Νόμου της Επιστροφής ή μέσω του Νόμου της Εκμετάλλευσης και της Εξόρυξης. Ο Νόμος της Επιστροφής, του να επιστρέφεις ό,τι σου δίνεται, έχει διασφαλίσει το ότι οι κοινωνίες δημιουργούν και διατηρούν ένα γόνιμο έδαφος που θα μπορεί να υποστηρίξει πολιτισμούς για χιλιάδες χρόνια. Ο Νόμος της Εκμετάλλευσης, του να παίρνεις χωρίς να επιστρέφεις πίσω, έχει οδηγήσει στην κατάρρευση πολιτισμών. Οι σύγχρονες κοινωνίες, ανά τον κόσμο, βρίσκονται στο χείλος της κατάρρευσης καθώς τα εδάφη τους είναι διαβρωμένα, υποβαθμισμένα, δηλητηριασμένα, θαμμένα κάτω από τσιμέντο και αποστερημένα από τη ζωή τους.

Η βιομηχανική γεωργία, βασισμένη σε ένα μηχανιστικό παράδειγμα, και η χρήση ορυκτών καυσίμων έχουν δημιουργήσει άγνοια και τύφλωση σχετικά με τις ζωντανές διαδικασίες που

μπορούν να δημιουργήσουν ένα ζωντανό έδαφος. Αντί να επικεντρωνόμαστε στη σχέση τροφής και εδάφους, μας έχουν γίνει εμμονή οι εξωτερικές προσμίξεις χημικών λιπασμάτων και η μηχανοποίηση, δημιουργώντας έτσι το κατάλληλο έδαφος για τις **μονοκαλλιέργειες** – η βιολογία και η ζωή έχουν αντικατασταθεί από τη χημεία. Εκθέτοντας το έδαφος σε χημικά στοιχεία, οι μονοκαλλιέργειες με τη σειρά τους το εκθέτουν στη διάβρωση από το νερό και τον αέρα. Από τη στιγμή που η οργανική ύλη δημιουργεί το έδαφος, συναθροίζεται και δρα σαν ενοποιητικό υλικό, αντίθετα τα εδάφη που έχουν εμποτιστεί με τεχνητά λιπάσματα έχουν εξαντληθεί από οργανική ύλη και είναι πολύ εύκολα διαβρώσιμα.

Εδάφη υποβαθμισμένα και νεκρά, εδάφη χωρίς οργανική ύλη και χωρίς μικροοργανισμούς, εδάφη που δεν έχουν πια την ικανότητα να συγκρατήσουν νερό, δημιουργούν λιμούς και διατροφικές κρίσεις – όχι διατροφική ασφάλεια.

Αυτό είναι ιδιαιτέρως αισθητό στον καιρό της κλιματικής αλλαγής. Η βιομηχανική γεωργία δεν είναι απλά υπεύθυνη για το 1/4 των εκπομπών των αερίων που ευθύνονται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου, αλλά είναι και πολύ πιο ευάλωτη σε αυτό. Τα πλούσια σε οργανική ύλη εδάφη είναι πιο ανθεκτικά στην ξηρασία και στα ακραία καιρικά φαινόμενα. Επίσης, η αύξηση της παραγωγής οργανικής ύλης μέσω εντατικών συστημάτων με πλούσια βιοποικιλότητα αποτελεί τον πιο αποτελεσματικό τρόπο για την απορρόφηση του διοξειδίου του άνθρακα από την ατμόσφαιρα μέσα στα φυτά και έπειτα μέσα στο έδαφος, μέσω του Νόμου της Επιστροφής.

> *Το έδαφος, όχι το πετρέλαιο, αποτελεί το μέλλον της ανθρωπότητας.*

Η βασισμένη στο πετρέλαιο, με έντονες εκπομπές και χρήση χημικών, βιομηχανική γεωργία εξαπολύει οικολογικές και κοινωνικές διαδικασίες που δολοφονούν το έδαφος και κατά συνέπεια θέτουν σε κίνδυνο το μέλλον μας.

Υπάρχει προφανώς η ανάγκη να πάρουμε πίσω την τεράστια δύναμη των κύριων γεωργικών και αγροχημικών εταιρειών, που με τη σειρά τους απολαμβάνουν σημαντική στήριξη από κάποια από τα πιο ισχυρά κράτη στον κόσμο. Ο αγώνας των μικρών αγροτών ενάντια στις πολυεθνικές εταιρείες, σαν τη Monsanto, θυμίζει την κλασική περίπτωση Δαβίδ εναντίον Γολιάθ. Πού βλέπεις να οδηγεί αυτός ο τόσο έντονα ασύμμετρος αγώνας; Από που αντλείς ελπίδα; Βλέπεις να αναδύονται ευκαιρίες για την κοινωνία ώστε να ανακτήσει τον έλεγχο της δικής της παραγωγής τροφής, δεδομένης της μαζικής αυτής συγκέντρωσης αγροτικού κεφαλαίου;

VS: Το δηλητηριώδες καρτέλ, το οποίο μέσω μίας σειράς συγχωνεύσεων έχει μειωθεί σε ένα καρτέλ 3 παραγωγών δηλητηρίων -των Monsanto Bayer, Dow DuPont και Sygenta ChemChina- κατασκεύασε τα χημικά που χρησιμοποιήθηκαν από τους Ναζί στα στρατόπεδα εξόντωσης. Μετά τον πόλεμο, τα ίδια αυτά χημικά, που κάποτε χρησιμοποιήθηκαν για να σκοτώνουν ανθρώπους, άλλαξαν τη χρήση τους ως παρασιτοκτόνα για χρήση στη βιομηχανική γεωργία. Τότε προσπάθησαν να αποκτήσουν τον έλεγχο των σπόρων μας μέσω της γενετικής μηχανικής και της πατεντοποίησης.

Υπάρχει όμως ένας τρόπος να διεκδικήσουμε πίσω τους σπόρους μας: μέσω της ελεύθερης διαχείρισής τους, όπου ο έλεγχος των σπόρων ασκείται από τους αγρότες αντί από ένα σύστημα που τους αντιμετωπίζει ως εταιρική πνευματική ιδιοκτησία. Κάθε μέρος και κάθε πιάτο μπορεί να αποτελέσει την εστία μίας επανάστασης ενάντια στο δηλητηριώδες καρτέλ, το οποίο ευθύνεται για έναν ολόκληρο αιώνα οικοκτονίας και γενοκτονίας.

Είναι ώρα να σπείρουμε τους σπόρους της ειρήνης με τη γη και να διεκδικήσουμε πίσω τις ελευθερίες μας. Η Satyagraha, η «δύναμη της αλήθειας», ή η μη βίαιη κοινωνική ανυπακοή, όπως την εισήγαγε ο Mahatma Gandhi, είναι πιο σημαντική από ποτέ ακόμα και στη δική μας εποχή της «μετα-αλήθειας». Η Satyagraha ανέκαθεν είχε να κάνει με την αφύπνιση της συνείδησής μας, της εσωτερικής μας δύναμης, ώστε να αντισταθούμε στην εξωτερική, βάρβαρη δύναμη. Αποτελεί μία αυτοποιητική απάντηση σε ένα

εξωτερικά επιβαλλόμενο σκληρό και άδικο σύστημα. Όπως ανέφερε ο Gandhi, «η Satyagraha είναι ένα ΟΧΙ, που πηγάζει από την ύψιστη συνείδησή μας».

Η Satyagraha του Ghadi για το αλάτι, η περίφημη «Πορεία του Αλατιού» που έλαβε χώρα το 1930[2], ενέπνευσε τη σύγχρονη «Satyagraha των Σπόρων» της Navdanya[3] και το κίνημα για την ελευθερία των σπόρων. Από το 1987, όταν πρωτοάκουσα εταιρίες να μιλάνε για την ιδιοκτησία σπόρων μέσω δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, η συνείδησή μου δεν το δέχτηκε. Δεσμεύτηκα εφ' όρου ζωής να προσπαθώ για τη σωτηρία των σπόρων και να μην συνεργαστώ με το καθεστώς των πνευματικών δικαιωμάτων που ανάγει σε έγκλημα τη διατήρηση και ελεύθερη ανταλλαγή των σπόρων.

Η Bija Satyagraha ή η «Satyagraha των Σπόρων» είναι ένα κοινωνικό κίνημα για την αναγέννηση του Αληθινού Σπόρου, για την ικανότητα των αγροτών του να είναι καλλιεργητές και να εξελίσσονται από κοινού με την ικανότητα των σπόρων προς την ποικιλία, την ανθεκτικότητα και την ποιότητα. Είναι ένα κίνημα που προέρχεται από τους υψηλούς νόμους του να είσαι μέλος της κοινότητας της Γης, της ''Vasudhaiva Kutumbkam'', υψηλούς νόμους όπως το καθήκον του να προσφέρεις, να προστατεύεις, να συντηρείς και να μοιράζεσαι. Ο όρκος της Bija Satyagraha που ενστερνίζονται οι αγρότες μας, αναφέρει τα ακόλουθα:

> *«Έχουμε λάβει αυτούς τους σπόρους από τη φύση και τους αρχαίους μας προγόνους. Αποτελεί καθήκον μας προς τις μελλοντικές γενιές το να τους παραδώσουμε με τον πλούτο της ποικιλίας και με την αξιοπρέπεια που τους παραλάβαμε. Γι' αυτό, δεν θα υπακούσουμε σε κανένα νόμο ούτε θα υιοθετήσουμε καμία τεχνολογία που βρίσκεται σε αντίθεση με τα υψηλά καθήκοντά μας προς τη γη και τις μελλοντικές γενιές. θα συνεχίσουμε να φυλάσσουμε και να μοιραζόμαστε τους σπόρους μας».*

Εδώ και πάνω από τέσσερις δεκαετίες έχω συμμετάσχει σε πολλές

Satyagraha, και έχω εργαστεί για την πραγματική ελευθερία – την ελευθερία της φύσης και του κάθε μέλους της κοινωνίας. Η αφοσίωσή μου στις κοινές ελευθερίες μεγαλώνει όλο και περισσότερο μέσα μου με τον καιρό. Η πλανητική Satyagraha που χρειαζόμαστε σήμερα είναι ο καθένας μας να αποδράσει από τις φυλακές που έχουν δημιουργηθεί στο μυαλό του από το 1%, μέσω κατασκευών και ψευδαισθήσεων, και να απελευθερώσει την ευφυΐα του και τις υποβόσκουσες δυνάμεις του ώστε να ξεκινήσουμε την Αναγέννηση του Αληθινού, δηλαδή να ξανασκεφτούμε την αληθινή σχέση μας με τη Γη και με τους γύρω μας.

Το σημερινό κίνημα μη συνεργασίας (Non-cooperation movement) ξεκινά με την άρνησή μας στους μύθους και στα ψέμματα με τα οποία έχουμε γαλουχηθεί και με τη μη συνεργασία μας με τις βίαιες δομές κυριαρχίας που έχουν χτιστεί πάνω σε αυτούς τους μύθους, για να υποστηρίζουν τις δομές της εξόρυξης και της εκμετάλλευσης. Η απελευθέρωσή μας από το 1% απότελει τη Satyagraha των καιρών μας. Είναι μία Satyagraha με σκοπό να μείνουμε ζωντανοί και να γιορτάζουμε το αληθινό. Για να ζήσουμε ελεύθεροι σύμφωνα με τους υψηλούς νόμους της Γαίας, της ανθρωπότητάς μας και του Ντάρμα.

Συχνά αναφέρεσαι στη σχέση ανάμεσα στην πατεντοποίηση των σπόρων – οι οποίοι μετατρέπονται σε εμπορεύματα που υπόκεινται σε δικαιώματα ατομικής ιδιοκτησίας – και στην υπερχρέωση των τοπικών αγροτών, που μόνο στην Ινδία έχει οδηγήσει στην αυτοκτονία περισσότερους από 300.000 ανθρώπους. Θα μπορούσες να μας πεις λίγα λόγια για την επίδραση που έχει η εισαγωγή της καπιταλιστικής ορθολογικότητας στην παραγωγή της τροφής στον Παγκόσμιο Νότο και ποιες είναι οι βασικές κοινωνικές επιπτώσεις της;

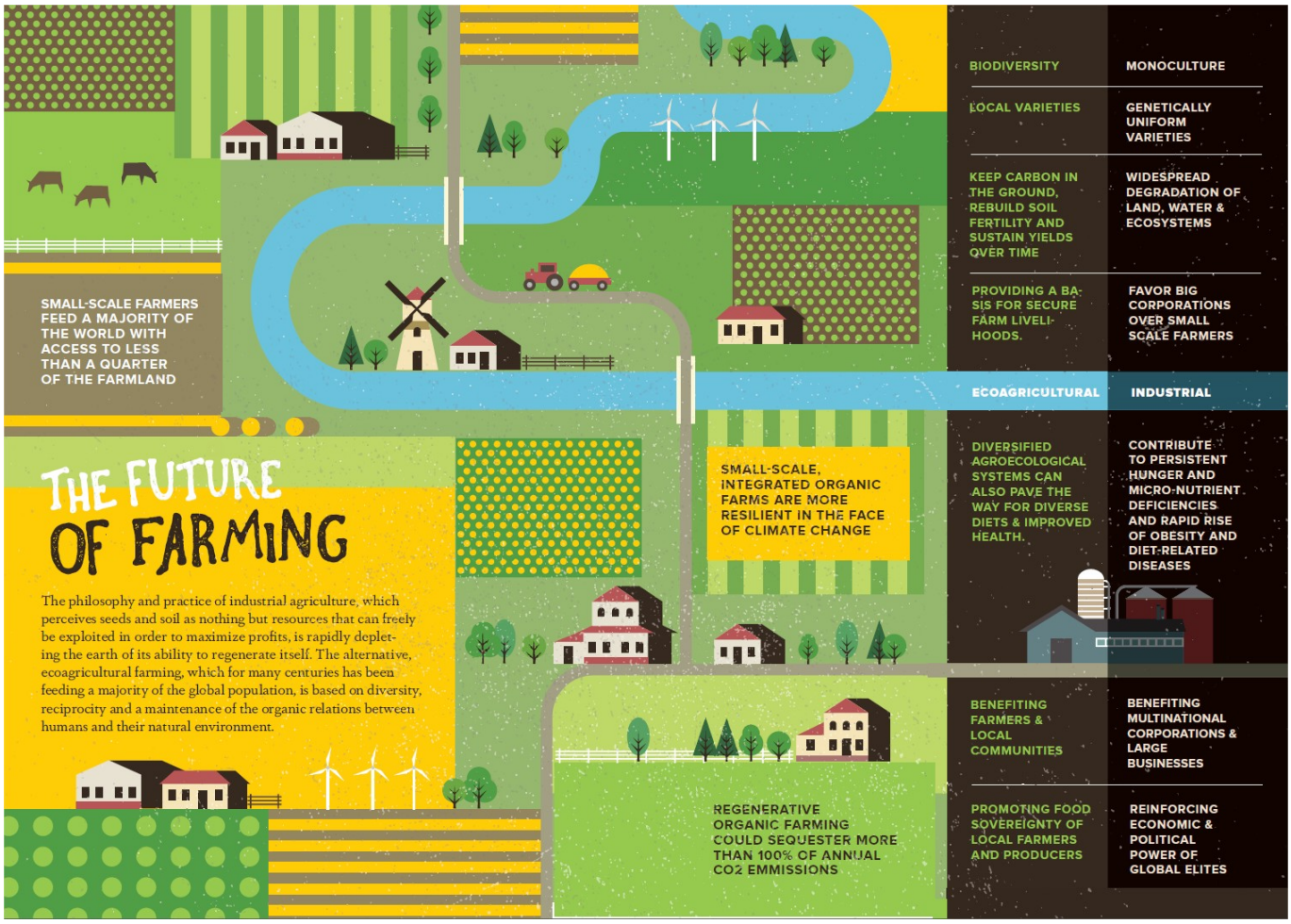
VS: Η Ινδία είναι μία χώρα πλούσια σε βιοποικιλότητα. Για περισσότερο από 10.000 χρόνια οι Ινδοί αγρότες χρησιμοποιούν την ευφυΐα και την ιθαγενική τους γνώση για να εξημερώσουν και να εξελίξουν χιλιάδες καλλιέργιες, ανάμεσα τους 200.000 ποικιλίες ρυζιού, 1.500 ποικιλίες σιταριού, 1.500 ποικιλίες μπανάνας και μάνγκο, εκατοντάδες είδη φακής και ελαιούχων

σπόρων, αλλά και δημητριακών, λαχανικών και μπαχαρικών κάθε είδους.

Η εκπληκτική αυτή φυσική ευφυΐα και ποικιλία στην αναπαραγωγή σπόρων σταμάτησε βίαια όταν η Πράσινη Επανάσταση μας επιβλήθηκε τη δεκαετία του ‘60 από τις αγροχημικές εταιρείες και τα εργοστάσια, τα οποία στον απόηχο του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου αναζητούσαν απεγνωσμένα νέες αγορές για συνθετικά λιπάσματα που κατασκευάζονταν στα εργοστάσια εκρηκτικών του πολέμου. Με έναν τρόπο παρόμοιο με αυτόν της διαδικασίας αποικιοποίησης του παρελθόντος, η ευφυΐα μας γύρω από την αναπαραγωγή σπόρων και τη γεωργία απορρίφθηκε, οι σπόροι μας ονομάστηκαν “πρωτόγονοι” και εκτοπιστήκαμε. Επιβλήθηκε, έτσι, μία μηχανική “νοημοσύνη” βιομηχανικής αναπαραγωγής και ομοιογένειας για εξαγωγές. Αντί να συνεχιστεί η εξέλιξη των παραδοσιακών ποικιλιών και των διαφορετικών ειδών, η γεωργία και η διατροφή μας περιορίστηκε σε ρύζι και κριθάρι.

Η εταιρείες αναπαράγουν σπόρους που ανταποκρίνονται στα χημικά τους. Τα χημικά χρειάζονται μονοκαλλιέργειες για να λειτουργήσουν ιδανικά και με το ελάχιστο δυνατό κόστος, οι οποίες με τη σειρά τους είναι ευάλωτες στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, για τις οποίες η βιομηχανική γεωργία ευθύνεται σημαντικά.

Η γενετική μηχανική σπόρων ξεκίνησε από το δηλητηριώδες καρτέλ, αφού είδαν μία ευκαιρία για να συλλέγουν μισθώματα από αγρότες, επιβάλλοντας πατέντες για τη χρήση σπόρων μέσω των συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου. Όπως ανέφερε και ένας αντιπρόσωπος της Monsanto, «Υπήρξαμε οι ασθενείς, οι διαγνώστες και οι γιατροί. Όλα σε ένα». Και το πρόβλημα που διέγνωσαν ήταν πως οι αγρότες σώζουν σπόρους.

Η περίπτωση της Monsanto και του γενετικά τροποποιημένου σπόρου βαμβακιού που ονομάζεται **Bt cotton** μας δίνει ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα:

Προκειμένου να εξαναγκάσουν τους αγρότες να χρησιμοποιούν τους σπόρους του Bt cotton, εγκατέστησαν ένα μονοπώλιο που εμπόδιζε την πρόσβαση των αγροτών σε εναλλακτικούς σπόρους βαμβακιού. Εώς τώρα, το 99% των σπόρων βαμβακιού που καλλιεργείται είναι Bt cotton. Στο μεταξύ, η Monsanto έχει αυξήσει την τιμή των σπόρων περίπου κατά 80.000%, εξαναγκάζοντας τους αγρότες να καταχρεωθούν απλά και μόνο για να αγοράσουν το πιο βασικό στοιχείο που τους χρειάζεται για να καλλιεργήσουν τα χωράφια τους.

Το Bt cotton -που πωλείται στην Ινδία με το όνομα Bollgard- παρουσιάστηκε ως ένα προϊόν ανθεκτικό στα παράσιτα, μειώνοντας έτσι την ανάγκη για χρήση φυτοφαρμάκων. Καθώς όμως τα παράσιτα έγιναν ανθεκτικά στο Bt cotton με τον χρόνο, η χρήση

φυτοφαρμάκων σε ορισμένες πολιτείες της Ινδίας αυξήθηκε ως και 13 φορές μετά την εισαγωγή της γενετικά τροποποιημένης καλλιέργειας. Ως αποτέλεσμα, εκατοντάδες αγρότες έχουν πεθάνει εξαιτίας των δηλητηριάσεων από φυτοφάρματα και πολλές χιλιάδες έχουν αυτοκτονήσει ως αποτέλεσμα της παγίδας του χρέους στη οποία πιάστηκαν.

> *Η διαχείριση των σπόρων από τους αγρότες βρίσκεται στην καρδιά των λύσεων ενάντια στην επιδημία αυτών των αυτοκτονιών.*

Μόνο όταν οι αγρότες αποκτήσουν πρόσβαση στους δικούς τους σπόρους θα απελευθερωθούν από το χρέος. Και μόνο μέσω της κυριαρχίας των σπόρων θα μπορέσει το εισόδημά τους να αυξηθεί. Οι αγρότες βιολογικού βαμβακιού κερδίζουν περισσότερο, αποφεύγοντας τους ακριβούς σπόρους και τα χημικά. Το βιολογικό βαμβάκι είναι το μέλλον.

Οι άνθρωποι που ζουν στον Παγκόσμιο Νότο – ειδικά αυτοί που οι ζωές τους εξαρτώνται απόλυτα από το φυσικό περιβάλλον γύρω τους – έχουν επηρεαστεί δυσανάλογα πολύ από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Ποιες άμεσες δράσεις θα πρέπει να γίνουν, κατά τη γνώμη σου, ώστε να ελαχιστοποιήσουμε την απειλή που υφίστανται από την κλιματική αλλαγή οι ευάλωτοι αυτοί πληθυσμοί, δεδομένου ότι οι κυβερνήσεις ορισμένων εκ των πιο πλούσιων χωρών του κόσμου δεν φαίνονται πολύ πρόθυμες να ξεφύγουν από το "business as usual";

VS: Είναι τραγικό το ότι αυτοί που έχουν συντελέσει λιγότερο στην εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου είναι αυτοί που τελικά υποφέρουν περισσότερο εξαιτίας του κλιματικού χάους – όπως οι κοινότητες στα Ιμαλάια που έχασαν τους υδάτινους πόρους τους καθώς έλιωσαν και εξαφανίστηκαν οι παγετώνες, οι χωρικοί στη λεκάνη του ποταμού Γάγγη[4], των οποίων οι σπορές έχουν αποτύχει λόγω ξηρασιών ή πλημμυρών, οι παραθαλάσσιες και νησιωτικές κοινότητες που αντιμετωπίζουν νέες απειλές από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας και των εντονότερων κυκλώνων.

Η κλιματική αλλαγή, τα ακραία φυσικά φαινόμενα και οι κλιματικές καταστροφές μας υπενθυμίζουν όλο και πιο συχνά πως είμαστε κομμάτι της Γης, και όχι κάτι ξεχωριστό από αυτήν. Κάθε πράξη βίας που διαταράσσει τα οικολογικά συστήματα απειλεί επίσης και τη ζωή μας. Ως πολίτες της Γης, κάθε ένας από εμάς μπορεί να δράσει για να την προστατεύσει. Η βιομηχανική γεωργία αποτελεί έναν από τους βασικότερους υπαίτιους της κλιματικής αλλαγής. Η στροφή στη βιολογική γεωργία είναι μία επιτακτική ανάγκη για την υγεία μας αλλά και για την υγεία του πλανήτη, για την κλιματική δικαιοσύνη και τη δημοκρατία της Γης.

Γι' αυτόν τον λόγο, στη Διάσκεψη του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή (COP21) φυτέψαμε συλλογικά έναν κήπο και πήραμε έναν όρκο, να προστατεύσουμε τη Γη. Κάθε κήπος μπορεί να είναι μικρός, αλλά όταν εκατομμύρια άνθρωποι ενώσουν τα χέρια τους, θα αρχίσει να γίνεται η στροφή πέρα από τον ορυκτό άνθρακα, ο οποίος θα πρέπει να παραμένει θαμμένος, προς τον ζωντανό άνθρακα, τον οποίο πρέπει να καλλιεργούμε παντού ώστε να γιατρέψουμε τη Γη, να δημιουργήσουμε κλιματική ανθεκτικότητα και αναγέννηση.

Η ανθρωπότητα πέρασε προσφάτως ένα πολύ σημαντικό κατώφλι, κατά το οποίο περισσότεροι από τους μισούς κατοίκους της ζουν πλέον σε αστικά κέντρα. Αυτό φαίνεται να δημιουργεί μία σύγκρουση ανάμεσα στα περιβαλλοντικά οφέλη της μικρής κλίμακας οικολογικής γεωργίας και στην ανάγκη του να τραφεί ένας πληθυσμός δισεκατομμυρίων ανθρώπων που δεν μπορούν – και που συχνά δεν θέλουν – να καλλιεργήσουν τη δική τους τροφή στο άμεσο περιβάλλον τους. Πώς θα μπορούσαμε να λύσουμε αυτό το παράδοξο;

VS: Η προστασία του πλανήτη και η ταυτόχρονη διασφάλιση της τροφής για όλους δεν αποτελούν 2 αντιθετικά πράγματα. Το βιομηχανικό σύστημα που καταστρέφει την υγεία του πλανήτη προκαλεί επίσης πείνα, υποσιτισμό και αρρώστιες.

Η βιομηχανική γεωργία έχει αποτύχει ξεκάθαρα ως διατροφικό

σύστημα.

Σε αντίθεση με τον μύθο που θεωρεί πως οι μικρές φάρμες θα πρέπει να εξαφανιστούν γιατί είναι μη παραγωγικές και πως θα πρέπει να αφήσουμε το μέλλον της τροφής μας στα χέρια του δηλητηριώδους καρτέλ, στα drones παρακολούθησης και στο λογισμικό κατασκοπείας, οι μικροί αγρότες παρέχουν το 70% της παγκόσμιας τροφής χρησιμοποιώντας μόλις το 30% των πόρων της γεωργίας. Η βιομηχανική γεωργία, αντιθέτως, χρησιμοποιεί το 70% των πόρων και ευθύνεται για το 1/4 των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, ενώ παράγει μόλις το 30% της τροφής.

Αυτή η εμπορευματοποιημένη γεωργία έχει προκαλέσει το 75% της καταστροφής των εδαφών, το 75% της καταστροφής των αποθεμάτων νερού καθώς και μόλυνση στα ποτάμια, στις λίμνες και στους ωκεανούς μας. Τέλος, όπως γράφω και στο βιβλίο μου *Ποιος αλήθεια τρέφει τον κόσμο;,* το 93% της ποικιλομορφίας των καλλιεργειών έχει οδηγηθεί στην εξαφάνιση λόγω της βιομηχανικής γεωργίας.

Με αυτόν τον ρυθμό, αν αυξηθεί το ποσοστό της βιομηχανικής γεωργίας και τροφής στη διατροφή μας στο 45%, θα έχουμε έναν νεκρό πλανήτη. Δεν υπάρχει ούτε ζωή ούτε φαγητό σε έναν νεκρό πλανήτη.

> *Γι' αυτόν τον λόγο, η αναζωογόνηση και αναγέννηση του πλανήτη μέσω οικολογικών διαδικασιών έχει γίνει μία επιτακτική ανάγκη επιβίωσης για τους ανθρώπους και όλα τα έμβια όντα. Ζωτικής σημασίας για αυτή τη μεταστροφή είναι η απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και τον νεκρό άνθρακα, προς την κατεύθυνση ζωντανών διαδικασιών βασισμένων στην καλλιέργεια και την ανακύκλωση ζωντανού άνθρακα.*

Η δουλειά της Navdanya εδώ και 30 χρόνια έχει δείξει πως μπορούμε να παράξουμε περισσότερο φαγητό και να παράσχουμε υψηλότερα εισοδήματα στους αγρότες χωρίς να καταστρέφουμε το περιβάλλον και να σκοτώνουμε τους χωρικούς μας. Η μελέτη μας,

«Βιολογική γεωργία βασισμένη στη βιοποικιλότητα: Ένα νέο παράδειγμα για τη διατροφική ασφάλεια», έχει αποδείξει πως οι μικρές οργανικές φάρμες παράγουν περισσότερη τροφή και παρέχουν υψηλότερο εισόδημα στους αγρότες.

Επιπλέον, τα βιολογικά και τοπικά διατροφικά συστήματα που βασίζονται στη βιοποικιλότητα συνεισφέρουν τόσο στη μείωση, όσο και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Οι μικρές βιολογικές φάρμες, βασισμένες στη βιοποικιλότητα – ιδιαίτερα στον Τρίτο Κόσμο – είναι εντελώς απαλλαγμένες από ορυκτά καύσιμα. Η ενέργεια για τις λειτουργίες της φάρμας προέρχεται από τα ζώα. Η γονιμότητα του εδάφους χτίζεται τρέφοντας τους μικροοργανισμούς του εδάφους μέσω της ανακύκλωσης της οργανικής ύλης. Αυτό μειώνει την εκπομπή των αερίων του θερμοκηπίου.

Τα συστήματα με μεγάλη βιοποικιλότητα είναι επίσης πιο ανθεκτικά στην ξηρασία και τις πλημμύρες επειδή έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να συγκρατούν το νερό και έτσι συμβάλλουν θετικά στην προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές. Η μελέτη της Navdanya πάνω στην κλιματική αλλαγή και τη βιολογική γεωργία έχει αποδείξει πως η τελευταία αυξάνει την απορρόφηση του άνθρακα έως και 55% και την ικανότητα συγκράτησης νερού κατά 10%, συμβάλλοντας έτσι τόσο στον μετριασμό, όσο και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

Οι βιολογικές φάρμες που βασίζονται στη βιοποικιλότητα παράγουν περισσότερη τροφή και μεγαλύτερα εισοδήματα από τις βιομηχανικές μονοκαλλιέργειες. Επομένως, ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής, η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η αυξανόμενη διατροφική ασφάλεια μπορούν να συμβαδίσουν.

Τρεις δεκαετίες δράσης της Navdanya, έχουν δείξει πως μέσω της χρήσης παραδοσιακών σπόρων και της εξάσκησης της αγρο-οικολογίας, οι μικροί αγρότες της Ινδίας μπορούν να παράγουν αρκετό υγιεινό και θρεπτικό φαγητό για 2 Ινδίες και μάλιστα χωρίς να σπαταλούν τα πολύτιμα χρήματά τους αγοράζοντας δηλητήρια και γενετικά τροποποιημένους σπόρους που παράγουν

δηλητήρια. Έχουν έτσι τη δυνατότητα έως και να δεκαπλασιάσουν τα εισοδήματά τους, βάζοντας τέλος στις αυτοκτονίες.

Μία Ινδία, αλλά και ένας Κόσμος, απαλλαγμένος από δηλητήρια, χρέη, αυτοκτονίες, πείνα και υποσιτισμό. Γι' αυτό παλεύω.

_____

Σημειώσεις:

[1] (Σ.τ.Μ.) Οι Βέδες είναι ιεροί ύμνοι και τελετουργικοί στίχοι, που έχουν συντεθεί στην αρχαϊκή σανσκριτική και είναι γνωστοί μεταξύ των λαών που μιλούσαν την ινδοευρωπαϊκή γλώσσα.

[2] (Σ.τ.Μ.) Το Salt March, επίσης γνωστό ως Dandi March και Dandi Satyagraha, ήταν μια πράξη μη βίαιης πολιτικής ανυπακοής στην αποικιακή Ινδία που ξεκίνησε από τον Gandhi για την παραγωγή αλατιού από το θαλασσινό νερό στο παραθαλάσσιο χωριό Dandi, όπως ήταν η πρακτική της τοπικής κοινωνίας, μέχρις ότου οι Βρετανοί αξιωματούχοι εισήγαγαν φορολογία στην παραγωγή αλατιού, θεώρησαν παράνομες τις δραστηριότητες παραγωγής αλατιού από τη θάλασσα και στη συνέχεια χρησιμοποίησαν επανειλημμένα βία για να την σταματήσουν. Η πορεία των 24 ημερών ξεκίνησε στις 12 Μαρτίου 1930 ως εκστρατεία άμεσης δράσης φορολογικής αντίστασης και μη βίαιης διαμαρτυρίας εναντίον του βρετανικού μονοπωλίου αλατιού και κέρδισε την παγκόσμια προσοχή που έδωσε ώθηση στο κίνημα ανεξαρτησίας της Ινδίας και ξεκίνησε το Εθνικό Κίνημα της Ανεξαρτησίας.

[3] (Σ.τ.Μ.) Η Navdanya είναι μία οικολογική οργάνωση με ιδρυτή της την Vandana Shiva. Πρόκειται για ένα δίκτυο, εμπνευσμένο από την ινδική φιλοσοφία που αγωνίζεται για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και των δικαιωμάτων των αγροτών. Δραστηριοποιείται σε 22 πολιτείες της Ινδίας, διασώζοντας παραδοσιακούς σπόρους: www.navdanya.org/site.

[4] (Σ.τ.Μ.) Ποταμός που ρέει ανάμεσα στην Ινδία και το Μπαγκλαντές.

*Η Vandana Shiva είναι Ινδή ακαδημαϊκός, περιβαλλοντική ακτιβίστρια, σύμβουλος διατροφικής επάρκειας και συγγραφέας για μία εναλλακτική παγκοσμιοποίηση. Η Shiva, που αυτή τη στιγμή ζει στο Δελχί, έχει γράψει περισσότερα από είκοσι βιβλία, μεταξύ των οποίων το «Ποιος αλήθεια τρέφει τον κόσμο;» (Zed Books,2016).

Μετάφραση: Πάνος Παπαπανάγου

Seed Freedom and the Future of Farming